



FREMMEDSPRÅKSENTERET

FOKUS PÅ SPRÅK

SPESIALUTGAVE / NR 9 / JANUAR 2008

ENGELSK I VERDEN

Storbritannia

USA

Irland

Filippinene

Jamaica

Sør-Afrika

Australia

Zimbabwe

New Zealand

India

Aud Marit Simensen

ENGELSK I VERDEN

FOKUS PÅ SPRÅK NR. 9 / 2008 er skrevet av Aud Marit Simensen på oppdrag fra Fremmedspråksenteret. Aud Marit Simensen er en nestor innen engelsk fagdidaktikk i Norge hvor hun har virket som lærer, veileder og forsker. Simensen er professor emerita ved Universitetet i Oslo.

Heftet gir en oversikt over bruken av det engelske språket i verden og retter seg først og fremst mot lærere og rådgivere på ungdomsskole og i videregående opplæring.

Redaktør for denne spesialutgaven av *Fokus på språk*: Beate Trandem.

Fremmedspråksenteret retter en takk til Sindre Storvoll som har bidratt med fotografier.

År	2008
Utgiver	Fremmedspråksenteret
Utgiversted	Halden
ISSN	1890-3622
ISBN trykket	978-82-8195-016-0
ISBN på nett	978-82-8195-017-7

INNHold

Dramatisk økning i behovet for engelsk	s. 2
Engelsk – et sammensatt språk	s. 5
På rett sted til rett tid	s. 12
Språk og kommunikasjonsstil	s. 19
Bånd til engelskspråklige land	s. 26
Litteratur- og internettreferanser	s. 30

EN DRAMATISK ØKNING I BEHOVET FOR ENGELSK

Engelsk er blitt et språk som i dag brukes over hele verden. Det er blitt et globalt språk, et verdensspråk, som brukes av langt flere enn de som er født med det som morsmål eller førstespråk. Denne utviklingen ser bare ut til å aksele- rere. På flere og flere virksomhetsområder tas engelsk i bruk, og i flere og flere sammenhenger hvor folk møtes, tas kyndighet i engelsk for gitt. Det betyr at barn og unge i Norge i dag i langt sterkere grad enn tidligere, må skaffe seg omfat- tende ferdigheter i engelsk og kunnskaper om hvordan språket brukes i ulike sammenhenger.

En større nasjonal spørreundersøkelse om bedrifters bruk av fremmedspråk viser for eksempel at 80 bedrifter, det vil si 8 % av det samlede utvalget på 1032 bedrifter, har engelsk som arbeidsspråk (Hellekjær 2007). Andelen med engelsk som arbeidsspråk øker med bedrif- tens størrelse slik at for bedrifter definert som eksportbedrifter med 200 ansatte eller flere, er andelen 32 %. Hele 95 % av bedriftene i eksport- og importvirksomhet benytter engelsk i sitt arbeid. Engelsk er blitt arbeidsspråk i de største norske bedriftene slik som Aker, Hydro og Statoil (*Aftenposten* 26.09.2007). På spørsmålet om

respondentene var enige eller uenige med påstanden om at "vi forventer at nytilsatte kan forstå og gjøre seg forstått på engelsk", var 86 % av eksportbedriftene i spørreundersøkelsen helt enige eller enige i påstanden. Til sammenligning var andelen 79 % blant bedriftene definert som importbedrifter. Tallenes tale fra arbeidslivet er klar. Dertil kommer ulike behov for språkkompe- tanse som enkeltmennesker kan ha, det være seg for studier eller arbeid ved institusjoner og bedrifter i utlandet hvor engelsk er arbeidsspråket, for personlig kontakt med mennesker fra ulike språk og kulturbakgrunner og for reiser verden over.



Auckland, New Zealand.
Kilde: ©Sindre Storvoll.

I mange samfunn vokser barn opp med flere forskjellige språk omkring seg og blir flerspråklige. Selv norske barn som vokser opp i en kultur som ikke har denne type språklig mangfold, vil i fremtiden etter alle solemerker bli tospråklige. Norsk er i dag førstespråket for de aller fleste, et hjemmespråk eller hverdagsspråk og et språk som gir oss identitet, i hvert fall vår første identitet. Det andre er som oftest engelsk, et internasjonalt redskap og et språk som brukes i yrkessammenheng, på reiser og i kommunikasjonen med internasjonale kontakter, det være seg kolleger eller venner. Det første blir til tider omtalt som et språk som "brukes med hjertet", det andre et språk som "brukes med hjernen". Dette skillet synes gradvis å viskes ut.

Vår oppfatning av stillingen til det andre språket i norsk skole, engelsk, synes i dag å være i endring. I en relativt ny undersøkelse ble for eksempel et par hundre elever i videregående skole spurt om deres holdninger til og syn på engelsk som fremmedspråk (Lambine 2005). Elevene ble blant annet utfordret med en rekke påstander som de skulle ta stilling til. Påstandene var naturligvis i noen grad styrende – en ikke helt ukjent teknikk for å få respondentene "frampå".

En av påstandene var "Jeg ser på engelsk mer som mitt andre morsmål enn som mitt første fremmedspråk." Her er noen av svarene elevene ga:

– Ingen tvil om det. Jeg har så godt som vokst opp med engelsk.

– Ja, engelsk er noe vi møter som barn, og det er ikke lenger et fremmedspråk.

– Jeg har faktisk ikke tenkt på det før. Men jeg betrakter det ikke som et fremmedspråk.

– Et fremmedspråk er noe du begynner å lære i 8. klasse.

– Absolutt! Vi har lært engelsk siden første klasse, noe som gjør det mer "normalt" å lære engelsk enn å lære tysk eller fransk.

– Ja, jeg er enig fordi engelsken min er nesten like så god som norsken min.

– Ja! Engelske ord driver og dukker opp i norsken min hele tida, og det har jeg ingen ting imot i det hele tatt. Jeg kunne likt å erstatte norsk med engelsk.

(Lambine 2005: 88-91, 96; oversatt her)

Disse utsagnene balanseres ved andre noe mindre optimistiske svar om egen språkferdighet. Det er svært sannsynlig at en del elever, og også studenter, har overdrevne forestillinger om egen kompetanse i engelsk, noe som synes å gå fram av andre undersøkelser (jf. for eksempel Lehmann 1999 og Hellekjær 2005).

Ingenting tyder på at den videre ekspansjon av engelsk vil stanse opp i overskuelig fremtid. Det er derfor all grunn til å tro at behovene for kyndighet i engelsk språk og for kunnskaper om den kultur som brukerne av engelsk kommer fra, vil øke betraktelig. Med tanke på bruk av engelsk i studie- og yrkessammenheng vil det for eksempel bli nødvendig å utvikle en langt bedre evne til

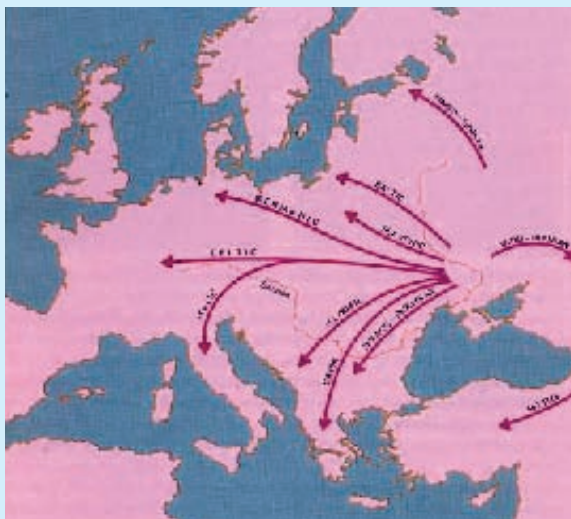
å oppfatte finere detaljer i en samtalepartners språk, og likeledes å være mer presis i egen språkbruk, noe som blant annet vil nødvendiggjøre tilegnelse av et mye større og mer nansert ordforråd. Med tanke på bruk av engelsk i private sammenhenger vil det være lignende behov. Økt kunnskap om kulturelle forhold og om de ikke-verbale signalene som benyttes i de ulike språksamfunnene, vil dessuten være nødvendig i alle sammenhenger (jf. kapitlet om Språk og kommunikasjonsstil). Dette betyr at utdanningsinstitusjonene fra laveste til høyeste nivå i betydelig grad må utvide og justere sine studietilbud i tiden som kommer, i samsvar med behovene for bruk av engelsk i en globalisert verden.



Castlerigg stone circle, Storbritannia. Kilde: http://www.flickr.com/photo_zoom.gne?id=518873437&size=l
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/>

ENGELSK – ET SAMMENSATT SPRÅK

Engelsk som vi i dag kjenner det, er et sammensatt språk med innflytelse fra flere andre språk. Det er i alt vesentlig satt sammen av tidlige varianter av språk tilhørende den indoeuropeiske språkfamilien. Av de åtte underfamiliene eller språkgrenene som en i dag regner med utgjør den indoeuropeiske språkfamilien, gjelder dette i hovedsak språkene innenfor den germanske språkgrenen (se kartet under).



Indoeuropeiske språk.

Kilde: McCrum et al. 1987: 54.

Engelsk er blitt det første *globale* språket i historien. Språkets utvikling og utbredelse utgjør en eventyrlig historie, særlig når vi tenker på at da den romerske militære lederen Julius Cæsar satte sin fot på britisk jord for vel to tusen år siden, eksisterte ikke det engelske språket. Det språket som da ble talt på de britiske øyene, samt flere andre steder i hele det vestlige Europa, var keltisk (se kartet). Men det er egentlig etter at romerne avskrev England og trakk seg ut, som del av Romerrikets fall, at det engelske språket slik vi kjenner det i dag, begynner å utvikle seg.

Det første trinnet

I grove trekk kan vi si at utviklingen av språket på britisk jord har bestått av fire trinn, selv om vanligvis bare tre stadier av det engelske språket blir definert: gammelengelsk, middelengelsk og moderne engelsk. Det første trinnet, nærmest å regne som et "førengelsk" trinn, utgjøres av de keltisktalende innvandererne. De kom med et språk som, igjen ut fra engelsk slik vi kjenner det i dag, var av relativt liten betydning for det engelske språkets utvikling. Likevel står det

igjen som minnesmerker en rekke navn som er keltiske, så som navn på elver, for eksempel *Avon*, *Derwent*, *Tees* og *Thames*. Til dette første trinnet kan vi også regne krigerske romere som okkuperte store deler av det vi i dag kjenner som England. Romerriket var en kolonimakt, og koloniherrerne administrerte sine kolonier på sitt språk, latin (jf. Graddol 2000). Selv om det finnes noen inskripsjoner på latin fra denne tiden i England, er det ingen ting som tyder på at den opprinnelig keltisktalende befolkningen i egnen ble noe særlig taleføre i romernes språk.

Det andre trinnet

Det neste og andre trinnet er langt mer betydningsfullt. Etter Romerrikets fall, anslått til ca. år 450 e.Kr., slo de germanske stammene jutene, anglerne, sakserne, og trolig også andre, seg ned i det som i dag utgjør England ("angler" er utgangspunktet for ordene "engelsk" og "England"). Disse stammene, oftest referert til som angelsaksiske, kom fra det området som grovt sett i dag utgjør Danmark og Nord-Tyskland (se kartet).

Keltisk ble da stort sett fortrent vestover til Irland og Wales og i noen grad til nordspissen av Skottland. Det språket som nå tas i bruk på de britiske øyene, er språket til disse germanske stammene, et språk som har sitt vesentlige opphav i den germanske språkgrenen av den indoeuropeiske språkfamilien, nærmere bestemt

den vest-germanske forgreningen av denne (jf. kartet under).

De angelsaksiske innvandrerne ble jordbrukere og deres språk, gammelengelsk, er derfor fullt av ord fra deres virksomhet så som *sheep*, *shepherd*, *ox*, *earth*, *swine*, *dog*, *wood* og *field* (McCrum et al. 1987: 61). Til sammenligning har norsk også sitt opphav i den germanske språkgrenen, nærmere bestemt den nord-germanske forgreningen. Denne ble utgangspunktet for utviklingen av urnordisk som utviklet seg videre til norrønt språk, og som i den påfølgende vikingtiden spaltet seg i flere gammelnordiske språk: gammelnorsk, gammelsvensk, gammeldansk og, noe senere, gammelislandsk.



Germanske stammer.

Kilde: McCrum et al. 1987: 59.

Det tredje trinnet

De skandinaviske vikingene, hovedsakelig bestående av nordmenn og dansker, utgjør det neste innhogget på de britiske øyene og representerer det tredje trinnet i det engelske språkets utvikling, slik det framstilles her.

Allerede noen hundreår før vikingene la ut på sine plyndringstokter, hadde nordmenn seilt over Nordsjøen i fredelige handelsøyemed. Dette endrer seg i 793 da et plyndringstokt, kanskje det første, gikk til ei lita øy rett utenfor kysten i Nordøst-England, Lindisfarne. Her lå et kloster som vikingene plyndret. De gikk så hardt fram at det blir hevdet at hendelsen skapte frykt over hele Europa (jf. Civardi og Graham-Campbell 2003). I årene som fulgte, ble store deler av de britiske øyene hjemsoekt av tilsvarende plyndringstokter. Men vikingene ble, ifølge litteraturen, etter hvert mindre krigerske, og noen etablerte seg permanent i egnen. Innflytelsen fra vikingenes språk på det språket som nå var etablert, blir regnet som betydelig. En forklaringsfaktor kan være at vikingenes språk med hensyn til ordforråd var nært beslektet med det angelsaksiske språk, takket være en felles opprinnelse i den germanske grenen av den indoeuropeiske språkfamilien (jf. kartet side 5). Det heter seg for eksempel at vikingene ikke hadde særlig store problemer med å gjøre seg forstått i den opprinnelige angelsaksisktalende befolkningen – og

vise versa. En rekke ord ble "lånt" inn i det eksisterende språket, hovedsakelig fra de vikingene som etter hvert slo seg ned i den østlige og nordlige delen av England. Eksempler er ord som *weak*, *take* og *window* (norrønt: *vindauga* → middelengelsk: *windoge* → moderne engelsk: *window*). Lånordene fra vikingenes språk blir ofte karakterisert som knyttet til hjemmet og av hverdagslig karakter, noe som kan illustreres ved ord som *plough*, *root*, og *rotten*.

Vikingene har altså tilført det engelske språket tusener av nye ord. Men i dag er det faktisk vi i Norden som henter ord fra den engelskspråklige verden.

– Hvor ble baggen min av?

Enkelte ganger hender det til og med at vi henter inn igjen ord som vi en gang selv eksporterte. I utgangspunktet var for eksempel ordet **baggi** et vanlig norsk/norrønt ord for "pakke, pose" eller "bylt". Dette ordet fraktet vikingene med seg til England. Der ble det værende i hundrer av år, mens det ganske enkelt døde ut hos oss. Nå har vi hentet ordet tilbake fra England, og det lever et nytt liv i gamlandet i form av lånordet "**bag(g)**".

Mest iøynefallende er kanskje alle stedsnavnene med opprinnelse i vikingenes språk. Navnet på byen *York* stammer fra det norrøne vikingnavnet *Jorvik*. Den norske kongen Eirik Blodøks var for eksempel konge i York en kortere periode på 900-tallet. Det er ikke langt mellom stedsnavn med skandinaviske endelser, særlig i den østre og nordre delen av England. Det mest frappe- rende er kanskje stedsnavn med endelsen *-by*. Mange stedsnavn har denne endelsen (opprinne- lig i betydningen bondegård, dernest landsby) så som *Grimsbý* og *Derby*. Et ofte sitert eksempel er *Normanby* som kommer fra det norrøne steds- navnet *Norðmanna býr* i betydningen "village of the Northmen, Norsemen or Norwegians". *Normanby* finnes flere steder i England (Potter 1959: 33). Disse fikk etter all sannsynlighet sitt navn fordi vikinger av norsk opprinnelse etabler- te seg i landsbyer i områder med dominans av vikinger av dansk opprinnelse. Et annet eksem- pel på stedsnavn med skandinavisk endelse er *Langtoft* og *Lowestoft*.

Grovt sett kan vi si at det språket en mener eksisterte i England utover på 1000-tallet, gam- melengelsk, hovedsakelig var en blanding av angelsaksisk og norrønt og med små og relativt ubetydelige islett av keltisk og latin. Noen har spekulert på om det norrøne kanskje kunne ha fått en langt sterkere innflytelse på utviklingen av det engelske språket. Slike spekulasjoner settes gjerne i forbindelse med beretninger innenfor vår sagalitteratur, det vil si diktning og

fortellende historie skrevet ned innenfor de nor- røne områdene mellom 1120 og 1400-tallet. Sagaen kan fortelle om slag der den norske kongen Harald Hardråde deltok med en flåte på 300 skip og 900 mann. Det endelige punktum for vikingenes kamp om England ble satt da han tapte slaget ved Stamford Bridge, bare noen uker før normannernes erobring i 1066. Speku- lasjonene har gått på hvordan språket i England kunne ha utviklet seg dersom de norske viking- ene hadde vunnet dette slaget. Kanskje norsk da hadde vært et verdensspråk i dag?

Det fjerde trinnet

Normannernes erobring av England, det neste og fjerde trinnet i engelskens utvikling, var av stor betydning for den videre utviklingen av det eksisterende språket på de britiske øyene. Språkstadiet i den påfølgende perioden fram til moderne engelsk kalles normalt middelengelsk (jf. side 5).

Normannerne var opprinnelig vikinger, spesielt danske, som etter plyndringstokter oppover de franske elvene etablerte mer eller mindre permanente bosettinger i Normandie i Frankrike mot slutten av 900-tallet. Disse vikingenes språk ble relativt raskt erstattet av språket i regionen, normannisk eller normannerfransk. Og det var med dette språket som kommunikasjons- medium at normannerne inntok England i 1066.

Hærføreren var Vilhelm Erobreren, og hæren bestod for det meste av etterkommere etter de skandinaviske vikingene. Det var deres barnebarnsbarn som hadde "all vikingenergien i behold til bruk i kolonisering og krig" (Potter 1959: 34; oversatt her).

Det som i denne perioden skjer i det engelske språkets utvikling, savner sidestykke fram til i dag. Det har blitt beskrevet som en total fusjon av språkene gammelengelsk og norrønt og normannerfransk, med resultatet middelengelsk. Dette regner en med må ha vært en langsom prosess fordi de normannisktalende innvandrerne var få i antall. Det tok med andre ord lang tid før den vanlige fastboende mann og kvinne lærte seg noe av deres språk. Som en samtidig poet uttrykte det: "*Common men know no French. Among a hundred scarcely one*" (McCrum et al. 1987: 77). På den annen side kom normannerne inn som den herskende gruppen i England, det vil si på toppen av samfunnet med det som dette innebar av sosial og kulturell prestisje og type påvirkning.

Fransk ble det offisielle språket under normannernes styre. I løpet av et par hundre år er et utall ord integrert i middelengelsk. Typisk er ord tilknyttet det juridiske feltet, for eksempel *just*, *judge*, *jury*, *judicial* og *prison*. I mange hundre år framover fortsatte "lån" av franske ord inn i engelsk, for Frankrike var den dominerende makten i Europa. Franske manerer, litteratur og

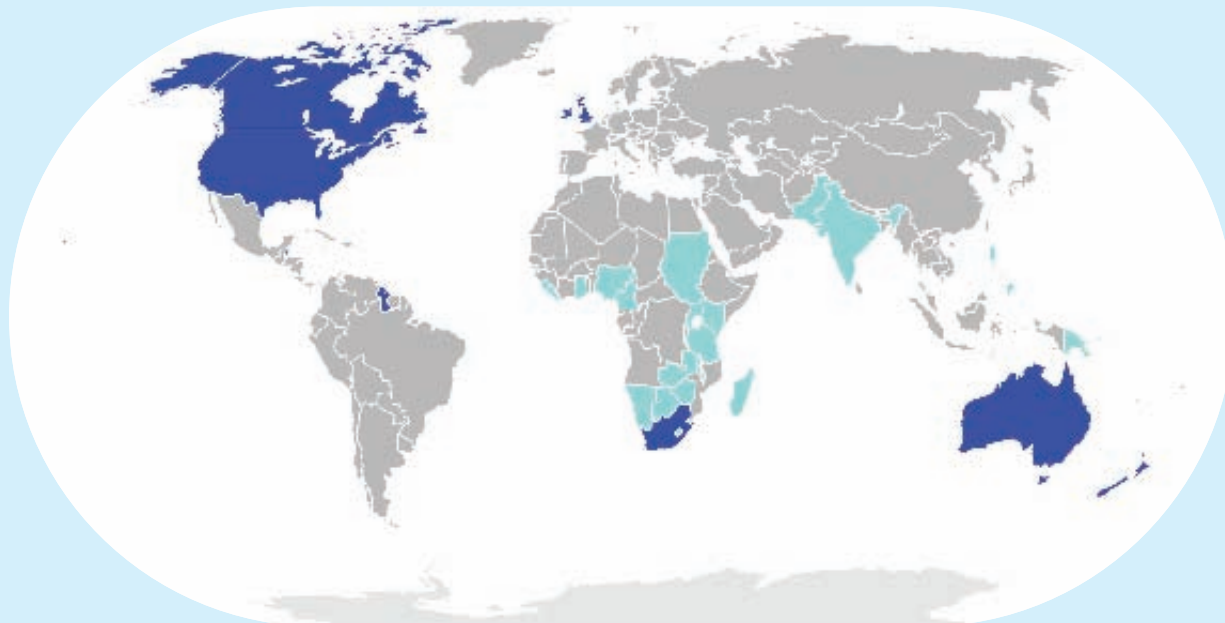
mote ble etterlignet over alt, og ord fra disse domenene ble derfor tatt opp i språket. Det blir også hevdet at grammatikken ble radikalt forandret i utviklingen fra gammelengelsk til middelengelsk. I gammelengelsk ble grammatisk funksjon uttrykt gjennom endelser på ord. I middelengelsk forsvant mange slike endelser, og grammatisk funksjon ble uttrykt gjennom ordenes rekkefølge i en setning (jf. Graddol 2000).

Det må legges til at i den perioden vi nå snakker om, var det latin som var det dominerende språket innenfor kirke og utdanning i Europa. En rekke ord kunne derfor bli lånt inn direkte fra latin, eller de kom inn indirekte gjennom fransk. Fransk og de andre romanske språkene stammer fra latin, og disse hører hjemme i den italiske språkgren, en annen språkgren enn den germanske, innenfor den indoeuropeiske språkfamilien (jf. kartet side 5). Det felles opphav for latin og fransk må en regne med styrket påvirkningskraften fra så vel latin og fransk som normannerfransk på engelsk.


Vi nevnte tidligere at vanligvis blir bare tre stadier i utviklingen av det engelske språket definert. Men i de siste par tiårene har et fjerde stadium gjerne blitt identifisert, slik at vi nå snakker om følgende stadier: gammelengelsk, middelengelsk, moderne engelsk og global engelsk. Det siste skal vi komme tilbake til.




Engelsk i verden



Forklaring:

 Engelsk er offisielt språk eller hovedspråk.

 Engelsk er offisielt språk, men ikke hovedspråk.

Kilde: <http://en.wikipedia.org/wiki/Image:Anglospeak.svg>.

ENGELSK HAR GANG PÅ GANG VÆRT PÅ RETT STED TIL RETT TID

Engelsk som et *lingua franca*

Engelsk omtales i dag som et globalt språk og betraktes som det nærmeste en kommer et verdens *lingua franca*, i betydningen et fellesspråk til bruk i samkvem mellom folk med ulik førstespråklig bakgrunn. Engelsk i dag står i en særstilling fordi det er det språket som har størst geografisk utbredelse. Det er det første språket i historien som dekker hele vår planet, og er blitt det viktigste *lingua franca* i verden (jf. http://no.wikipedia.org/wiki/Lingua_franca).

Behovet for et globalt *lingua franca* har eksistert lenge. En ønsket seg tidlig et språk som var kulturelt nøytralt og samtidig lett å lære. Språket esperanto var for eksempel ett av flere språk som ble konstruert med det formål å fungere som et internasjonalt nøytralt fellesspråk. Men i likhet med andre konstruerte språk har gjennombruddet latt vente på seg.

Betegnelsen *lingua franca* ble opprinnelig brukt om et muntlig språk benyttet blant handelsmenn i Middelhavsområdet fra det 14. århundre og utover. Dette var et blandingspråk for et større

område med flere innbyrdes uforståelige morsmål og bestod hovedsakelig av ord hentet fra romanske språk så som italiensk, spansk og fransk.



Engelsk er et viktig *lingua franca* i Afrika.
Kilde: ©Sindre Storrø.

Videre ble latin brukt som et *lingua franca* innenfor utdanning i Vest-Europa i middelalderen, ikke som et blandingsspråk, men som et fellesspråk, og for stort sett et øvre sjikt i samfunnet. I dag brukes betegnelsen for eksempel om språket swahili som snakkes i flere land i Øst-Afrika. Men bare engelsk har oppnådd en status som et verdensomspennende *lingua franca*.

Spredningen av engelsk

Makt – politisk, militær og økonomisk – blir i all faglitteratur nevnt som den viktigste forklaringen på at et språk oppnår en *lingua franca*-status. Det språket som oftest trekkes fram som eksempel, er det latinske språket. Makt lå bak det romerske imperium og forklarer latinens stilling som et *lingua franca* i Europa. Men selv etter at dette imperiet gikk i oppløsning, fortsatte latin å ha denne status i minst ett tusen år, framfor alt som kirkens og de lærdes språk.

Makt blir også anført som den viktigste historiske forklaringen på engelskens stilling som et verdensspråk. Dette i motsetning til den populære oppfatningen at grunnen er at det engelske språket er strukturelt enkelt i sammenligning med mange andre språk, at det har et stort ordforråd og at det er bærer av en stor litteratur og kultur som skulle gjøre det spesielt attraktivt. Historien til engelsk som et globalt språk begynte i det 17. århundre, nærmere bestemt ved etableringen av

de amerikanske koloniene. Mange europeiske stormakter, ikke bare England, ekspanderte gjennom militær makt, og fransk, hollandsk, portugisisk og spansk etablerte seg som språk i kolonier.

Politisk, militær og økonomisk makt har også vært forklaringen på spredningen av engelsk etter etableringen på det nordamerikanske kontinent. Og det har vært to hovedaktører i denne prosessen: Storbritannia og USA. Førstnevnte ble den ledende kolonimakten i det 19. og 20. århundre, verdens ledende industri- og handelsnasjon ved begynnelsen av det 20. århundre og en økonomisk stormakt deretter. I det britiske imperium ble engelsk administrasjonsspråket, noe som avspeiler seg i de mange land som fortsatt har engelsk som offisielt språk (se side 11).

Etter den annen verdenskrig var USA den ledende politiske, militære og økonomiske supermakten og hovedaktøren som sikret det engelske språkets hegemoni. Av stor betydning var også USAs rolle under den 2. verdenskrig og de positive forestillingene mange da fikk om det engelske språket. Viktige årsaker til den videre spredningen av språket i vår tid er den stillingen det har som det aller viktigste språket i internasjonale organisasjoner som FN, Verdensbanken, UNESCO eller WHO, i internasjonal reisevirksomhet, akademiske disipliner, media, populærkultur og elektronisk kommunikasjon. Gjennom internasjonale avtaler er engelsk i dag det offisielle

språket i luft- og sjøfart og videre bruksspråket i de fleste internasjonale sportsorganisasjoner. Ifølge en av de sentrale forskerne på feltet, David Crystal, er engelsk *"a language which has repeatedly found itself in the right place at the right time"* (Crystal 1997: 110).

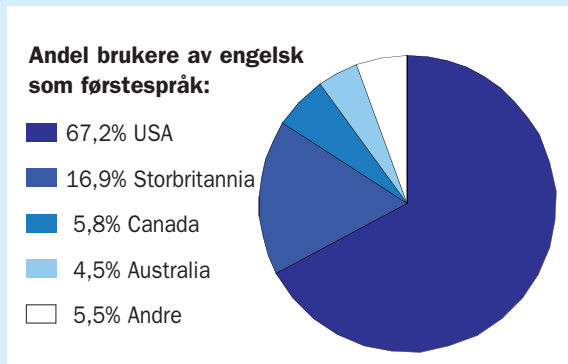
Men utviklingen av engelsk som et verdensomfattende språk har naturlig nok ikke funnet sted uten skadevirkninger. Den internasjonale betydningen av andre europeiske språk, særlig fransk, har for eksempel avtatt.

Brukere av engelsk

Det er vanlig å skille mellom tre typer brukere av et språk. Det er de som bruker språket som morsmål eller førstespråk. "Førstespråk" betegner normalt det språket språkbrukerne har lært først. Derne er det de som bruker språket som

annetspråk. Disse språkbrukerne har allerede tilegnet seg et førstespråk, men de må bruke et annet språk i det samfunnet de bor i i forbindelse med utdanning, arbeidsliv osv. Den tredje gruppen er de som bruker språket som fremmedspråk. Det betyr normalt språkbrukere som har fått opplæring i dette språket i et utdanningssystem (se sirkene side 16).

Som førstespråk eller morsmål er det mandarin-kinesisk som har flest brukere. Derne kommer engelsk med ca. 350 millioner brukere (Crystal 1994: 287). Tabellen og figuren nedenfor viser antall og andel brukere av engelsk som førstespråk i ulike land. Sør-Afrika nevnes ofte som et land hvor engelsk er førstespråk, men det blir hevdet at dette bare gjelder 10 % av befolkningen (Gough 1995). I tillegg er det mange andre land så som Nigeria, Jamaica og Singapore som har millioner brukere av engelsk som førstespråk.



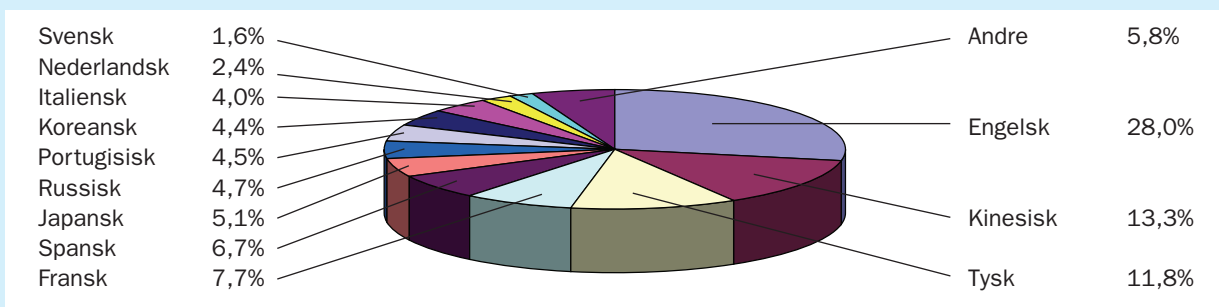
Andel brukere av engelsk som førstespråk.

Kilde: http://en.wikipedia.org/wiki/English_language

Land	Antall brukere av engelsk som førstespråk
USA	215 423 557
Storbritannia	58 200 000
Canada	17 694 830
Australia	15 013 965
Irland	4 200 000
Sør-Afrika	3 673 203
New Zealand	3 500 000
Singapore	665 087

Antall brukere av engelsk som førstespråk.

Kilde: http://en.wikipedia.org/wiki/English_language



Andelen bøker publisert årlig på ulike språk. Kilde: Graddol 2000: 9.

I mange andre land hvor engelsk ikke er det mest brukte språket, er engelsk et offisielt språk. Det vil si et språk brukt i administrasjon og undervisning. Blant disse landene finner vi Kamerun, Ghana, India, Kenya, Nigeria, Pakistan, Sri Lanka og Zimbabwe. India blir for eksempel i dag ofte beskrevet som et tospråklig land, med engelsk som ett av de to språkene, til tross for at den første statsministeren i det uavhengige India, Jawaharlal Nehru, i sin tid hevdet at innen én generasjon ville ikke det engelske språket lenger være i bruk der (jf. McCrum et al. 1987). En god del av den viktigste litteraturen på engelsk blir i dag skrevet av forfattere som er født utenfor Storbritannia. Det er tilstrekkelig å nevne forfattere som den indisk-fødte Salman Rushdie og den nigeriansk-fødte Chinua Achebe. I statistikken over språk brukt som offisielt språk, står engelsk på topp.

Engelsk er det viktigste språket i handel, underholdning og vitenskap. Engelskspråklige bøker, tidsskrifter og aviser er tilgjengelig i svært mange

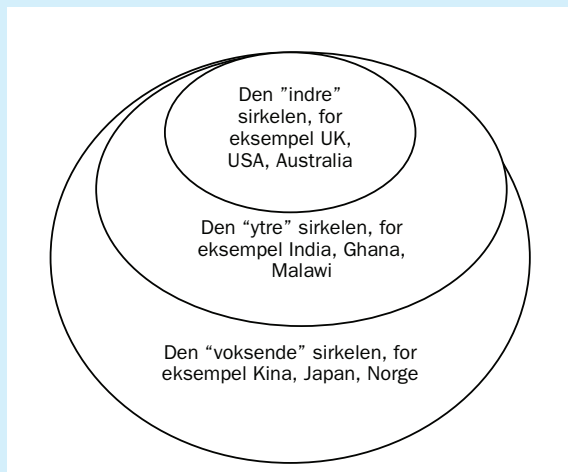
land. Over 60 land publiserer bøker på engelsk, og andelen bøker publisert på engelsk utgjør 28 % av den totale årlige bokproduksjonen, som figuren over med tall fra tidlig på 1990-tallet viser.

I 1984 var 95 % av de vitenskapelige tidsskrift-artiklene skrevet på engelsk. Publisering av artikler på engelsk skrevet av ansatte ved universitetene blir normalt høyt kreditert. En rekke universiteter i land med andre førstespråk enn engelsk tilbyr undervisning i flere emner på engelsk. Det gjelder for eksempel Universitetet i Oslo hvor ca. 800 ikke-språklige emner undervises på engelsk hvert semester (jf. <http://www.uio.no/studier/emner/in-english.html>).

En rekke utvekslingsprogrammer eksisterer for ulike nivåer i det norske utdanningssystemet. Mange av disse forutsetter bruk av engelsk (jf. for eksempel virksomheten til Senter for internasjonalisering av høyere utdanning, <http://www.siu.no>).

Engelsk er det språket i verden som det oftest undervises i som annet- eller fremmedspråk. Innenfor EU får for eksempel 89 % av elevene undervisning i engelsk som fremmedspråk, 32 % i fransk, 18 % i tysk og 8 % i spansk (http://en.wikipedia.org/wiki/English_language#_note-12).

I samsvar med de skillene som ble gjort på side 14 mellom ulike typer brukere av et språk, kan vi plassere brukerne av engelsk i tre sirkler, den ene sirkelen større enn den andre, ut fra antall brukere i hver type.



Brukerne av engelsk. Kilde: Graddol 2000: 10.

Den minste og indre sirkelen omfatter brukere av engelsk som førstespråk og inkluderer land som Storbritannia, USA, Irland, Canada, Australia og New Zealand. Antall brukere i denne sirkelen er anslått til 320-400 millioner. Den ytre

sirkelen omfatter brukere av engelsk som annet-språk og består av land som India, Pakistan, Malawi, Nigeria og mange flere. Antall brukere i denne sirkelen er anslått til 150-300 millioner. Den største og voksende sirkelen omfatter brukere av engelsk som fremmedspråk og spenner over land som innser betydningen av engelsk som globalt språk av kulturelle, økonomiske eller utdanningsmessige siktemål. Denne sirkelen inkluderer land som Kina, Russland, Japan, Sverige, Norge og mange, mange flere. Tallet på brukere er anslått til 1,2 - 1,5 milliarder. Det er selvfølgelig særdeles vanskelig å anslå antall brukere i denne sirkelen både fordi antallet øker fra dag til dag og fordi nivået på brukerne varierer så enormt, fra høy til absolutt minimal språkkompetanse. Det blir ofte anslått at ca. en fjerdedel av jordens befolkning tilhører denne gruppen. Det har også blitt hevdet at enkelte grupper innenfor den voksende sirkelen nå har tilegnet seg så høy språkkompetanse at de beveger seg i retning av å innlemmes i den ytre sirkelen. Enkelte nordiske land har blitt nevnt i den sammenheng.

Det er et faktum at andelen brukere av engelsk som førstespråk minker dramatisk sammenlignet med andelen andre brukere. Førstespråkbrukerne vil med andre ord gradvis utgjøre en mindre og mindre minoritet. Hvilke konsekvenser dette vil få for den videre utviklingen av engelsk, er vanskelig å si. Mange stiller nå spørsmålet: Hvem eier det engelske språket?

Det er mange spådommer om den videre utviklingen av engelsk. Men etter hvert som engelsk tas i bruk og får utvidet sin rolle over hele verden, er det nok uunngåelig at det blir farget av den konteksten det brukes i, det vil si av ulike lokale kulturer og språk. Vi har jo allerede fått en rekke varianter av engelsk som skiller seg fra den type engelsk som tales av førstespråksbrukere for eksempel i Storbritannia og USA, noe vi skal kort berøre i neste kapittel. Førstespråksbrukerne kan nok føle at engelsk "tilhører" dem, men det er få som tror at det blir dem som kommer til å avgjøre språkets framtid, for de utgjør, som nevnt ovenfor, en stadig mindre andel av brukerne. Oppfatningen er heller at det er de som taler engelsk som et annet- eller fremmedspråk som kommer til å gjøre det (jf. Graddol 2000).

Noen tar til orde for å utvikle en internasjonal standard for engelsk som et globalt språk. Med hensyn til uttale vil denne måtte ta utgangspunkt i uttalen innenfor en rekke av språkvariantene. Blant de viktigste spørsmålene er i hvilken grad de muntlige variantene er begripelige for alle typer brukere, og at de er lette å lære. Ett forslag har for eksempel vært å velge amerikansk /r/ framfor andre varianter (Jenkins 2000). Blant begrunnelsene er at denne lyden er enklere å lære, og at den alltid blir uttalt uansett hva som kommer etter den.

Noen mener at det i dag utvikler seg regionale varianter av engelsk, for eksempel en euro-engelsk variant med en europeisk-engelsk aksent. Det blir videre hevdet at det er usannsynlig at en euro-engelsk variant på noe sikt vil beholde enkelte av lydene som er problematiske for mange språkbrukere i Europa, inklusive i Norge. Det gjelder blant annet den ustemte og stemte uttalen av th-lyden på engelsk i ord som *thin* og *this*. Som mange kjenner til, har talere med tysk eller fransk som morsmål her en tendens til å bruke /s/ og /z/ som alternativer i sin engelsk som fremmedspråk, mens talere med italiensk eller skandinaviske språk som førstespråk har en tendens til å bruke /t/ og /d/. En spådom går ut på at /s/ og /z/ vil komme til å dominere rett og slett fordi antall brukere dominerer (jf. *The Guardian Weekly* 19.04.2001). Noen mener at det også ut fra et behov for sosial identitet, vil utvikle seg regionale varianter av engelsk.

Det finnes altså mange spådommer om den videre utviklingen av engelsk som et verdensomspennende *lingua franca*. Men det har vist seg at det er vanskelig å spå om hvordan et språk vil utvikle seg. For eksempel var det noen som ved begynnelsen av 1900-tallet mente at britisk-engelsk og amerikansk-engelsk talespråk ville utvikle seg i ulike retninger og bli gjensidig uforståelig i løpet av en hundreårsperiode!



SÆRTREKK VED SPRÅK OG KOMMUNIKASJONSTIL

Spredningen av engelsk til ulike deler av verden, globaliseringen av språket, har ført til utviklingen av en rekke varierte former for engelsk, gjerne omtalt som "nye engelsker". Disse er påvirket av de nye kontekstene språket nå brukes i, de nye rollene språket nå har, og ikke minst av førstespråket til forskjellige grupper av brukere. Ofte dreier det seg om påvirkning av uttalen, men det gjelder også grammatikk og vokabular.

Flere av de nye engelskene er i noen grad beskrevet av forskere. Det gjelder for eksempel svart sørafrikansk engelsk, australsk engelsk og singaporengelsk. Om førstnevnte blir det for eksempel hevdet at det er en tendens til overbruk av den progressive språkformen (samtidsformen eller *-ing*-formen; jf. side 22), som for eksempel i utsagnet *This is surprising me because I don't see why they have to smile if they don't mean it*, hvor en for eksempel i britisk engelsk ville si *This surprises me because I don't see why they have to smile if they don't mean it* (Wade 1998, internettutgave). Og i singaporengelsk skiller det for eksempel normalt ikke mellom korte og lange vokallyder i uttalen, slik

at følgende engelske ord lyder likt: *sit* [sit] og *seat* [si:t] (Gupta 2004, internettutgave. Jf. også korte artikler med eksempler på ulike andre engelsker, inklusive et lite utvalg ulike uttalevarianter med lydfiler på <http://www.world-english.org/accent.htm>).

De to hovedvariantene som en likevel først og fremst tenker på når det gjelder førstespråkbrukere av engelsk, er fortsatt britisk engelsk og amerikansk engelsk. Innenfor disse er det igjen en rekke varianter, hvor variasjonene gjerne bestemmes ut fra sosial tilhørighet, sosiolekt, og region, dialekt. Slike variasjoner er normale i de fleste språk.

Til britisk engelsk hører varianten *cockney*, med for eksempel følgende slanguttrykk *I'm ironing my Uncle* i betydningen *I'm ironing my shirt* og *Think about it, use your loaf* i betydningen *Think about it, use your head* (http://fun-with-words.com/crs_example.html).

Til amerikansk engelsk hører for eksempel varianten "afrikansk-amerikansk engelsk". Her er det mange eksempler å ta av innenfor uttale. Det er blant annet en tendens til å kutte ut sistelyden, lukkelyden, i ord som *desk* og *walked*, slik at disse blir uttalt som [dɛs] og [wa:k] istedenfor [dɛsk] og [wa:kt].

Siden vi nå vet at det finnes så mange engelsker, synes mange det er problematisk å konsentrere seg om britisk engelsk og amerikansk engelsk når noe skal sies om språkets særtrekk. Likevel gjøres det jevnlig og vil bli gjort nedenfor. Det er naturligvis nødvendig dersom en skal kunne si noe generelt om det engelske språket i motsetning til for eksempel andre språk som norsk, tysk og fransk, og likeledes noe generelt om engelsk kommunikasjonsstil i sammenligning med kommunikasjonsstilen i andre språk.



Et godt råd til de besøkende ved et museum i Shandong-provinsen i Kina. Kilde: ©Aud Marit Simensen 2003.

I formell undervisning, som i en skolesammenheng, har ulike sider av et fremmedspråk til alle tider blitt regnet som en utfordring for elevene. Desto eldre elevene har vært når de har begynt å lære språket, desto vanskeligere har læringen fortonet seg. For engelskens vedkommende i Norge og i mange andre land, er dette nå i noen grad å regne som historie. Barn vokser opp med en masse engelskspråklig innflytelse rundt seg, i media, i musikk og på kino, og de påvirkes av dette, faktisk på samme måte som de gjør av førstespråket rundt seg. Undersøkelser viser at de kan en god del engelsk når de starter sin opplæring i engelsk (jf. Palmberg 1985, Pitkänen 1992 og Johns 1994). Det som i tidligere tider kunne være problematisk å lære, synes derfor lettere nå. Det er grunn til å tro at dette i særlig grad gjelder uttalen.

Muntlig

Når det gjelder uttale, har de mest uvante lydene for norske skoleelever tradisjonelt vært den stemte th-lyden /ð/, som brukes i ord som *this*, *father*, og *other*, og den ustemte th-lyden /θ/, som brukes i *thin*, *thick* og *think*, lyder vi har berørt ovenfor. Men det overraskende for mange er at disse lydene hadde vi faktisk i vårt norske språk dersom vi går ca. 1000 år tilbake i tid, men de har vi altså for lengst kvittet oss med. På norrønt ble ð (kalt eð) uttalt som den stemte

"th" i engelsk *this*, og þ (kalt *þárrn*) ble uttalt som ustemt "th" i engelsk *thin*.

Følgende to eksempler viser den norrøne formen med sin tilsvarende form i moderne norsk:

<i>breiðr</i>	bred
<i>þak</i>	tak

Engelsk er et språk som gjør bruk av både intonasjon og trykk i meningsbærende sammenheng, på mange måter slik vi gjør i norsk. Intonasjon betyr at ulike toneleier brukes blant annet til å uttrykke overraskelse, til å spørre eller til rett og slett å konstatere noe. Følgende ytring kan for eksempel uttrykke et spørsmål ved å gå opp i toneleie mot slutten av utsagnet (*come*), men utgjøre en vanlig utsagnssetning ved å gå ned mot slutten:

He can't come.

Trykk brukes til å understreke hovedpoenget hos en språkbruker (merket med fet skrift i følgende eksempel):

*John hadn't **stolen** that money. (... He acquired the money by some other means.)*

Flere eksempler:

http://en.wikipedia.org/wiki/English_language

Grammatikk

Mange oppfatter det slik at engelsk er et språk med lite grammatikk. Men det er for enkelt sagt. Det som trolig mange tenker på med lite grammatikk, er at engelske ord ikke har så mange bøyingsformer som ord i enkelte andre språk. Vi kan for eksempel sammenligne verbalformene i norsk, engelsk og fransk, hvor vi i presens bare har én form i norsk, to former i engelsk, men langt flere i fransk. Så i slike tilfeller kommer norsk og også engelsk godt fra det:

Verbalformene i presens på norsk, engelsk og fransk (verb på -er)

jeg snakker	<i>I speak</i>	<i>je parle</i>
du snakker	<i>you speak</i>	<i>tu parles</i>
han/hun snakker	<i>he/she speaks</i>	<i>il/elle parle</i>
vi snakker	<i>we speak</i>	<i>nous parlons</i>
dere snakker	<i>you speak</i>	<i>vous parlez</i>
de snakker	<i>they speak</i>	<i>ils/elles parlent</i>

Videre har engelsk for eksempel bare ett grammatisk kjønn. Det heter **the girl**, **the boy** og **the tree**. I norsk og flere andre språk har vi derimot tre grammatiske kjønn, noe som krever bruk av tre ulike typer bestemte former, for eksempel **jenta**, **gutten** og **treet** i norsk.

Andre sider ved det engelske språket kan derimot være noe besværlig rent grammatisk. Engelsk krever for eksempel at språkbrukeren markerer adverbiell funksjon av adjektiv ved å føye til *-ly*, noe som norske elever kan ha problemer med. Adjektivet "*happy*" endres til "*happily*" i adverbiell funksjon som i følgende eksempel:

*They had a **happy** marriage →
They lived **happily** ever after.*

Norske elever kan også ha problemer med å skille mellom progressivt aspekt og ikke-progressivt aspekt så som i følgende to setninger:

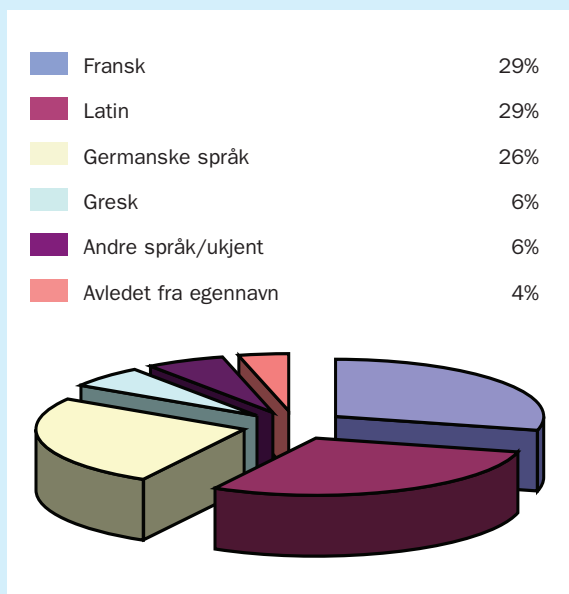
*He **was working** in the garden when I arrived.
He **worked** in the garden every day.*

Den progressive formen får for eksempel fram at en handling (*was working*) var igang da en annen handling (*arrived*) inntrådte.

Ordforråd

Det blir hevdet at engelsk har et usedvanlig rikt ordforråd og at det er et språk som lett innlemmer nye ord. Ulike ordbøker oppgir noe forskjellige tall for omfanget av ord i engelsk. Dette er rimelig, for de opererer ofte med ulike definisjoner av hva som regnes som ett ord. Er det snakk om å telle alle formene av et ord så som *happy*, *happier*, *happiest*, *happily*, *happiness* osv. eller bare å telle ordstammen, den delen som er felles for alle bøyningsformene av et ord og som uttrykker ordets grunnbetydning eller leksikalske betydning? *Merriam-Webster's 3rd New International Dictionary* baserer seg for eksempel på en registrering av oppslagsord og oppgir et omfang på 476 000 ord og understreker samtidig at det antall ord som eksisterer, nok er mange ganger høyere, men at det er en grense for hvor mange ord som kan inkluderes i en ordbok. Denne ordboken anslår faktisk at 25 000 nye ord kommer inn i det engelske språket hvert år, så antall ord er nok heller i million-klassen (jf. http://www.languagemonitor.com/wst_page7.html). Det er derfor ikke enkelt, hverken for talere med engelsk som førstespråk eller for talere med engelsk som annet- eller fremmedspråk, å være oppdatert på området engelsk vokabular.

Som det har gått fram av det språkhistoriske kapitlet, er ordforrådet i engelsk influert av en rekke andre språk. Figuren på neste side anslår innslaget fra ulike språk i dagens engelsk:



Opphavet til dagens engelsk.

Kilde: http://en.wikipedia.org/wiki/English_language
(hentet 10.01.2008).

Kommunikasjonsstil

Med kommunikasjonsstil tenker vi oftest på hvordan en samtale forløper mellom to eller flere personer. Studier av kommunikasjonsstil går ofte ut på å finne forskjeller mellom språkbrukere med ulike bakgrunner hva angår førstespråk og den kultur de er vokst opp i. Det er for eksempel gjort en rekke sammenligninger av amerikansk-engelske språkbrukere og språkbrukere med bakgrunn i ulike asiatiske språk og kulturer. Ofte har en studert samtaler mellom

folk i forretningslivet, kanskje ikke overraskende ettersom en forretningskontrakt er avhengig av at samtalepartnerne forstår hverandre rimelig godt (jf. Hellekjær 2007, omtalt i det første kapitlet her). Slike studier har for eksempel vist at amerikanerne oppfatter japanerne som unntvikkende og uutgrunnelige, mens japanerne oppfatter amerikanerne som pågående og selviske (jf. for eksempel Yamada 2002).

Et annet trekk som vi også forbinder med kommunikasjonsstil, er graden av høflighet. Både britisk-engelske og amerikansk-engelske språkbrukere oppfattes vanligvis som svært høflige av nordmenn. Det er ikke minst fordi de bruker høflighetsfraser som *Excuse me* og *I'm sorry* så ofte. Det gjelder for eksempel om de fysisk skal bevege seg slik at det kan forstyrre noen eller være til besvær for noen, eller de er redd for at de ved en slik handling har gjort nettopp det (jf. Simensen 2007, for eksempel s.69). Nordmenn som kommer hjem igjen etter å ha bodd i Storbritannia eller USA en periode, kan bli forskrekket over at folk dulter borti dem på gata uten å be om unnskyldning. Britisk-engelsk køkultur er velkjent. En språkskole for utenlandske barn på Isle of Wight vil sette temaet køkultur på pensum. Og begrunnelsen er at disse elevene gjerne kommer fra kulturer hvor det ikke er vanlig å stå i busskø. Dette gjelder nok også den norske kulturen (jf. "Køkultur kan bli pensum på språkskoler". *Aftenposten* 25.09.2007).

Av og til kan det være vanskelig å bestemme hvilken funksjon et utsagn er ment å ha. Her er et eksempel fra amerikansk-engelsk språkbruk, som ofte utgjør en del av et avslutningsutsagn i en samtale:

... great to see you again, we really must come together some time and ...

I faglitteraturen blir det pekt på at dette utsagnet er å regne som en normal høflighetsfrase dersom det ikke kommer noe konkret forslag om



Noen har følt behov for en språklig kommentar ("after" og "before") til den ikke-språklige uttrykksformen. Australia.
Kilde: @Sindre Storvoll.

tidspunkt for å treffes igjen. Eksemplet blir brukt i lærebøker i tverrkulturell forståelse for å illustrere hvor vanskelig det kan være å tolke for språkbrukere med andre førstespråk enn engelsk (jf. flere eksempler med hårfine nyanser i Hartmann 1989).

Det ikke-verbale

Med ikke-verbale uttrykksformer mener vi vanligvis kroppsspråk, gester, ansiktsuttrykk og øye-kontakt. I et par tiår nå har ikke-verbale uttrykksformer blitt viet stor oppmerksomhet ut fra tanken om at mangel på kjennskap til denne type uttrykksformer på tvers av kulturer kan skape kommunikasjonsproblemer og i verste fall også virke støtende.

Blikkontakt

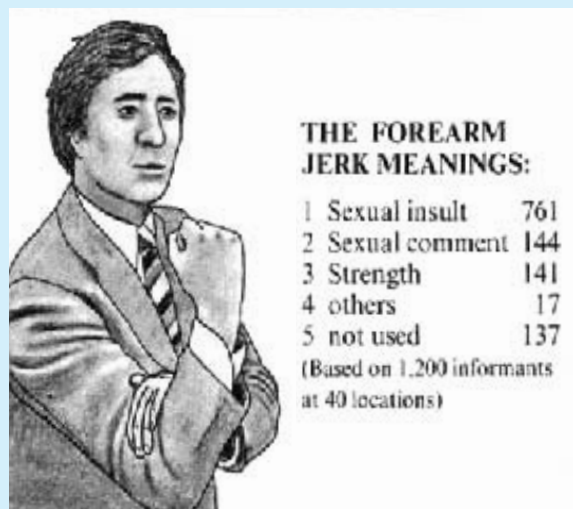
Ifølge en rapport ser en nordmann vanligvis samtalepartneren direkte i øynene uten å flytte blikket, mens en brite flytter blikket og ser sporadisk vekk fra samtalepartneren under samtalen. Begge føler et ubehag ved det ukjente i denne situasjonen. Nordmannen spør seg selv hvorfor britten er så ustadig og så vinglete i sin øyenbruk, og britten på sin side tenker: "Jeg skulle ønske denne fyren kunne slutte å stirre på meg" (Thomas 1990: 22; oversatt her).

I hvilken grad folk fra ulike kulturer ser hverandre i øynene under en samtale har for eksempel ofte blitt studert. En rapport fra et kurs for britiske forretningsfolk viser blant annet til forskjeller i bruk av øynene i samtaler på engelsk mellom talere med britisk engelsk som førstespråk og talere med norsk som førstespråk, se foregående side. Slike situasjoner kan naturligvis i det minste virke forstyrrende på samtalepartnerne.

Ikke-verbale uttrykksformer som gester i ulike kulturer har likeledes blitt viet stor oppmerksomhet i studier av språk og kultur. Eksemplet som følger, er tatt fra en større, velkjent undersøkelse av bruk av gester i Europa. Den omfattet flere land, blant annet Storbritannia og Norge. Gesten som forekommer under, viste seg

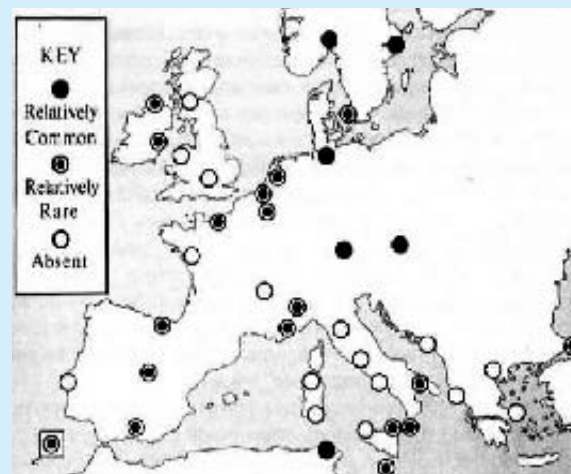
å ha flere forskjellige betydninger. Som kartet viser, fantes gesten i Norge i betydning nr. 3, "styrke", men for eksempel ikke i England, Wales og Skottland, og den fantes bare sjelden i Irland og i enkelte andre land. Det er absolutt tenkelig at denne gesten kan misforstås med det ubehag som da ville kunne oppstå.

Å forberede elever og studenter på ulike språklige så vel som ikke-språklige uttrykksformer i de mange ulike kulturer som i dag bruker engelsk som kommunikasjonsspråk, kan fortone seg som en uoverkommelig oppgave. Derfor er det mange som har tatt til orde for en langt sterkere vektlegging i språkopplæringen på å utvikle stor toleranse for språkbrukere med annerledes uttrykksformer (gjerne omtalt som "otherness").



The forearm jerk meaning strength.

Kilde: @Morris et al. 1979: 91.



Kilde: @Morris et al. 1979: 80.

BÅND TIL ENGELSKSPRÅKLIGE LAND

Her tenker vi først og fremst på bånd til engelskspråklige land som Storbritannia og USA selv om folk i Norge nå også har bånd til andre engelskspråklige land, for eksempel India. Disse båndene går langt tilbake i tid, særlig hva angår Storbritannia.

Som vi har vært inne på i kapitlet om språkhistorie, hadde nordmenn handelsforbindelser med innbyggere på de britiske øyene selv før vikingenes plyndringstokter tok til på 700-tallet. Etter den tid har de økonomiske, politiske og kulturelle forbindelser videreutviklet seg helt fram til våre dager. Både Storbritannia og Norge har lange og betydelige tradisjoner som store skipsfartsnasjoner, og begge landene har felles interesser i olje- og gassproduksjon. I år 2000 ble Storbritannia regnet som Norges største handelspartner (kilde: UD).

Storbritannia og Norge har vært og er nære politiske allierte. Kampen mot en felles fiende, Nazi-Tyskland, under den annen verdenskrig gjorde for eksempel Storbritannia til Norges nærmeste allierte.

Storbritannia og Norge var i 1949 begge blant grunnleggerne av Atlanterhavsalliansen, NATO, og samarbeider fortsatt tett på det sikkerhetspolitiske feltet. De to land har fortsatt på mange områder sammenfallende politiske interesser og meninger. En viktig forskjell i dag er imidlertid at Storbritannia har en sentral posisjon i EU, mens Norge har EØS-avtalen som grunnlag for sitt forhold til EU.

Norge har også sterke bånd til Storbritannia gjennom slektskapsforholdet mellom de to kongehusene. Bestefar til Kong Harald V var kong Haakon VII som ble konge i Norge i 1905. Han var gift med Dronning Maud fra det engelske kongehuset og datter av Prinsen av Wales, senere Kong Edward VII av Storbritannia. Før Maud Charlotte Mary Victoria ble dronning i Norge, fødte hun sønnen Alexander Edward Christian Frederik, den gang Prins av Danmark, senere Kong Olav V av Norge. Flere medlemmer av den norske kongefamilien har studert i Storbritannia, blant annet gjelder det Kong Olav og Kong Harald som begge har vært studenter ved Balliol College i Oxford.

Universiteter i Storbritannia har gjennom mange årtier vært naturlige utdanningsinstitusjoner også for "vanlige" norske studenter. Det gjelder studier blant annet innenfor ingeniørfag, medisin, tannmedisin, økonomi osv. I dag bidrar for eksempel EUs ulike utdanningsprogrammer til å utvikle elevers, studenters og læreres kyndighet i og forståelse for språk og kultur, blant annet i Storbritannia (jf. www.siu.no).



Sons of Norway er fortsatt aktive i Midtvesten. Kilde: gzap <http://www.flickr.com/photos/gzap/284647908/> <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.0/>

Når det gjelder bånd av noe styrke til det nord-amerikanske kontinent, er ikke de av like gammel dato. Riktignok er det nå funnet bevis for at vikingen Leiv Eiriksson og hans menn etablerte bosettinger i dagens Canada i Nord-Amerika for ca. 1000 år siden. Men det var først med den norske utvandringen til Amerika fra år 1825 og

utover at det ble knyttet sterke bånd mellom Norge og det nordamerikanske kontinent, framfor alt USA. De første 52 norske utvandrere reiste med seilskuten "Restauration" i året 1825. Omfanget av utvandrere fra Norge var begrenset i den første tiden, men toppet seg mot slutten av 1800-tallet og de første tiårene av 1900-tallet.

Det var altså i første omgang familie- og slektskapsbånd som knyttet Norge til USA. Etter hvert ble det også utviklet bånd mellom norsk-amerikanere og bestemte bygdelag i Norge. På amerikansk side ble det opprettet en rekke organisasjoner som for eksempel *Sons of Norway*. De hadde som målsetting å ta vare på tradisjoner, språk og kultur fra gamlelandet og holde kontakten med Norge, blant annet gjennom utveksling av studenter og stipendieprogrammer (jf. <http://www.sofn.com/home/index.jsp>). Denne type bånd har vært av stor verdi for en rekke nordmenn som gjennom årene har brevkvæst på en ofte ganske enkel engelsk med mer eller mindre fjerne slektninger i USA og også reist og besøkt dem. Det er ingen tvil om at disse kulturelle båndene til USA, og det faktum at det nå stadig blir færre norsk-amerikanere som behersker norsk, har betydd mye for interessen for å lære engelsk i Norge.

På samme måte som med Storbritannia bidro annen verdenskrig og stiftelsen av NATO til at sterke politiske bånd ble knyttet mellom Norge

og USA. Etter annen verdenskrig var USA det rikeste og mektigste landet i den vestlige verden. Det hadde ikke vært noen krigshandlinger på amerikansk jord, og næringslivet der gikk for fullt. Da Norge i 1948 fikk tilbud om å få låne penger fra USA, gjennom Marshallhjelpen, for å gjenoppbygge landet, takket den norske regjeringen ja til tilbudet. Båndene mellom de to land ble naturlig nok videre styrket ved det.

Amerikanske universiteter har vært og er populære utdanningsinstitusjoner blant norske studenter. I tillegg er det over flere tiår en rekke elever i gymnas/videregående skole som har vært utvekslingselever ved amerikanske *high schools*. Dette er en ordning som fortsatt eksisterer (jf. http://www.usa.afs.org/usa_en/home). Slik erfaring setter spor og styrker båndene mellom de to land.

Fremtiden

Engelskkompetansen vokser veldig raskt over hele verden, ikke minst i utviklingslandene og særlig i de land som har rask økonomisk vekst så som i Sørøst-Asia, Kina og India. India er ett av verdens ledende land hva angår informasjonsteknologi. Mange norske bedrifter sender sine regnskaper til indiske IT-firmaer og får status tilbake over natten. Blant de titusener av indiske ingeniører som de siste tiårene har arbeidet i europeiske land, vender mange nå tilbake til

India fordi lønn og arbeidsoppgaver er vel så attraktive der. Også europeere og amerikanere strømmer til India fordi arbeidserfaring innen IT-bransjen der er blitt et must på cv-en. At engelsk er så utbredt i India, letter denne utvekslingen. Norske oljeselskaper er sterkt engasjert i Vest-Afrika, for eksempel i Nigeria. Det er til enhver tid en stor "internasjonal klasse" av mennesker som jobber i utlandet, i internasjonale organisa-



Den amerikanske astronauten Sunita Williams, som har en indisk far, taler til studentene ved Indias mest prestisjefylte tekniske universitet, Indian Institute of Technology (IIT) i Mumbai. Kilde: SCANPIX/STR 2007.

sjoner, firmaer og utenriktjenesten. Filippinsk kontorpersonale med gode engelskkunnskaper er etterspurt arbeidskraft over hele verden. Globaliseringen innebærer at varer, tjenester og mennesker flyttes omkring langt mer enn før. I alle sammenhenger er arbeidsspråket engelsk.

Sluttord

Et hovedmål med dette nummeret av *Fokus på språk* har vært å redegjøre for de krav det moderne samfunnet stiller til kyndighet i engelsk språk og kunnskaper om de sammenhenger språket i dag brukes i. Samtidig har det vært et mål å tydeliggjøre de muligheter den oppvoksende slekt i dag har for studier, yrkesliv og personlig utfoldelse forutsatt gode nok kunnskaper og ferdigheter, og dermed å vise til den verden som da åpner seg for den enkelte. Dette nummeret har også hatt til hensikt å beskrive utviklingen av det engelske språket, få fram de felles røtter engelsk og norsk språk i noen grad har, de bånd av ulik art som knytter Norge til Storbritannia og USA og å forklare noen av de faktorene som har vært av betydning for utviklingen av det engelske språket til et verdensomspennende *lingua franca*.



Engelsk og norsk har felles røtter, men det er likevel rom for misforståelser. Kilde: ©Sindre Storrø.

LITTERATUR- OG INTERNETT-REFERANSER

Bøker og artikler

- Aftenposten* 26.09.2007. <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article2014633.ece> (hentet 26.09.2007).
- Civardi, Anne & James Graham-Campbell (2003). *Viking Raiders*. London: Usborne Publishing Ltd.
- Crystal, David. (1994). *The Cambridge Encyclopedia of Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crystal, David. (1997). *English as a Global Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gough, David H. (1995). "Black English in South Africa". I V. De Klerk (red.) *English around the World: Focus on Southern Africa*. Amsterdam: John Benjamin eller <http://www.ru.ac.za/affiliates/dsae/GOUGH.HTML> (hentet 06.09.2007).
- Graddol, David. (2000). *The Future of English?* på <http://www.britishcouncil.org/learning-elt-future.pdf> (hentet 29.08.2007).
- The Guardian Weekly* 19.04.2001. <http://education.guardian.co.uk/higher/languages/story/0,,475471,00.html> (hentet 11.09.2007).
- Gupta, Anthea Fraser med flere artikler på <http://www.leeds.ac.uk/english/staff/afg/afg.html> (hentet 06.09.2007).
- Hartmann, Pamela (1989). *Clues to Culture. A cross-cultural reading/writing book*. New York: Random House.
- Hellekjær, Glenn Ole (2005). *The Acid test: Does Upper Secondary EFL Instruction Prepare Norwegian Students for the Reading of English Textbooks at Colleges and Universities*. Dr. art. avhandling. Oslo: Universitetet i Oslo, Historisk-filosofisk fakultet eller <http://www.ils.uio.no/forskning/pdh-drgrad/doktoravhandlinger/docs/HellekjaerAvhandling.pdf> (hentet 19.09.2007).
- Hellekjær, Glenn Ole (2007). "Fremmedspråk i norsk næringsliv – engelsk er ikke nok!", *Fokus på språk*, nr. 3 / september 2007 eller <http://www.hiof.no/neted/upload/attachment/site/group55/Fokusnr3.pdf> (hentet 26.09.2007).
- Jenkins, Jennifer (2000). *The Phonology of English as an International Language*. Oxford: Oxford University Press.
- Johns, B. (1994). *På startstreken. Om uformell engelsk-tilegnelse*. Nesna: Høgskolen i Nesna.
- "Køkkultur kan bli pensum på språkskoler". *Aftenposten* 25.09.2007.
- Lambine, Camilla Hoff (2005). "*English just isn't a Foreign Language Anymore*": central aspects of teaching and learning English in upper secondary education. Masteroppgave. Oslo: Universitetet i Oslo, Institutt for lærerutdanning og skoleutvikling.
- Lehmann, Torunn Moksheim (1999). *Literacy and the Tertiary Student. Why Has the Communicative Approach Failed?* Dr. philos.-avhandling. Bergen: Universitetet i Bergen, Historisk-filosofisk fakultet.
- McCrum, Robert, William Cran & Robert MacNeil (1987). *The Story of English*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Morris, Desmond, P. Collett, P. Marsh & M. O'Shaughnessy (1979). *Gestures. Their Origins and Distribution*. London: Jonathan Cape.

Palmberg, Rolf (1985). "How much English vocabulary do Swedish-speaking primary school students know before starting to learn English at school?". I Håkan Ringbom (red.) 1985. *Foreign Language Learning and Bilingualism*. Meddelanden från Stiftelsen för Åbo Akademi forskningsinstitut, 105, 89–97. Åbo: Åbo Akademi forskningsinstitut.

Pitkänen, E. (1992). *Finnish schoolchildren's English vocabulary at the beginning of their English studies*. A licentiate thesis in English philology. Jyväskylä: Universitetet i Jyväskylä.

Potter, Simeon (1959). *Our Language*. Harmondsworth: Penguin Books.

Simensen, Aud Marit (2007). *Teaching a Foreign Language. Principles and Procedures*. Bergen: Fagbokforlaget.

Thomas, Tessa (1990). "Make or break body language". *The European Weekend*. 14.-16. september, 1990, s. 22.

Wade, Robert (1998). "Arguments for Black South African English as a distinct "new" English" på <http://www.und.ac.za/und/ling/archive/wade-03.html> (hentet 25.09.2007).

Yamada, Haru (2002). *Different Games, Different Rules. Why Americans and Japanese Misunderstand each other*. Oxford: Oxford University Press.

Lenker

http://fun-with-words.com/crs_example.html (hentet 06.09. 2007).

<http://www.ordnett.no/Indoeuropeisk.html> (hentet 06.08.2007).

http://en.wikipedia.org/wiki/English_language (hentet 28.01.2008).

http://no.wikipedia.org/wiki/Lingua_franca (hentet 16.08.2007).

<http://www.world-english.org/accent.htm> (hentet 05.09.2007).

http://www.vgskole.net/teachers/norsk/spraak/sprkhist/norront_nynorsk.php?PHPSESSID=a20418fe753e00adb2363453d1f63fed#overgang (hentet 07.09.2007).

http://www.languagemonitor.com/wst_page7.html (hentet 10.09.2007).

www.regjeringen.no/upload/kilde/ud/bro/2001/0099/ddd/pdfv/131609-ud_norge_england_100501.pdf (hentet 20.09.2007).

www.siu.no (hentet 21.09.2007).

<http://www.uio.no/studier/emner/in-english.html> (hentet 25.09.2007).

<http://www.sofn.com/home/index.jsp> (hentet 21.09.2007).

http://www.usa.afs.org/usa_en/home (hentet 27.09.2007).

<http://www.nb.no/emigrasjon/> (hentet 28.09.2007).

<http://web.hist.uib.no/digitalskolen/oe/noemi.htm> (hentet 28.09.2007).

<http://en.wikipedia.org/wiki/Image:Anglospeak.svg> (hentet 29.01.2008).



Engelsk er hovedspråket i Toronto, én av verdens mest multikulturelle byer. Nær halvparten av innbyggerne er født utenfor Canada. Kilde: ©Fremmedspråksenteret 2006.



Newquay i Cornwall. Kilde: Ennor http://www.flickr.com/photo_zoom.gne?id=523734216&context=photostream&size=l
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.0/>



FREMMEDSPRÅKSENTERET

www.fremmedspraksenteret.no

ENGELSK I VERDEN

Historien om engelsk er historien om en verdenssuksess. Aud Marit Simensen gir i dette heftet en oversikt over språkets historie og utbredelse. I Norge lever vi i den tro at vi er flinke i engelsk. I virkeligheten mangler vi ofte den kunnskap og ferdighet som behøves for å lykkes i det globaliserte yrkeslivet. Vi er for eksempel for dårlige i skriftlig engelsk på høyt nivå og til å tolke utsagn og kroppsspråk i en annen kulturell kontekst enn vår egen. Gode kunnskaper og ferdigheter i engelsk og interkulturell kompetanse vil være trumfkort nesten uansett hvilken karrierevei du velger.